

การอ่าน : ภาระของชาติ

มุฮมุด บิน มุดอ / มกุฎ อสฤดี
muhmud@bflybook.com

**‘แนวคิด’ และ ‘วิธีการ’
‘การอ่าน’ และ ‘หนังสือแห่งชาติ’**

‘การอ่าน’ คือ พฤติกรรมทางความคิด สติ-ปัญญา ความเพลิดเพลินบันเทิงใจ และความเข้าใจของมนุษย์ที่กระทำผ่านสิ่งซึ่งเรียกว่า ‘สื่อ’ หรือแต่เดิมก็คือ ‘หนังสือ’ อันหมายถึงเพียงสิ่งพิมพ์ในกระดาษหรือรูปเล่ม ต่อมาเมื่อมีพัฒนาการด้านการพิมพ์และความรู้ ตลอดจนวิวัฒนาการเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ สื่อสิ่งพิมพ์หรือหนังสือ จึงหมายรวมถึงวัสดุอื่น ๆ ที่ผลิตหรือสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ทำนองเดียวกัน หรือคล้ายคลึงกันด้วย สรุปเรียกว่า ‘วัสดุห้องสมุด’

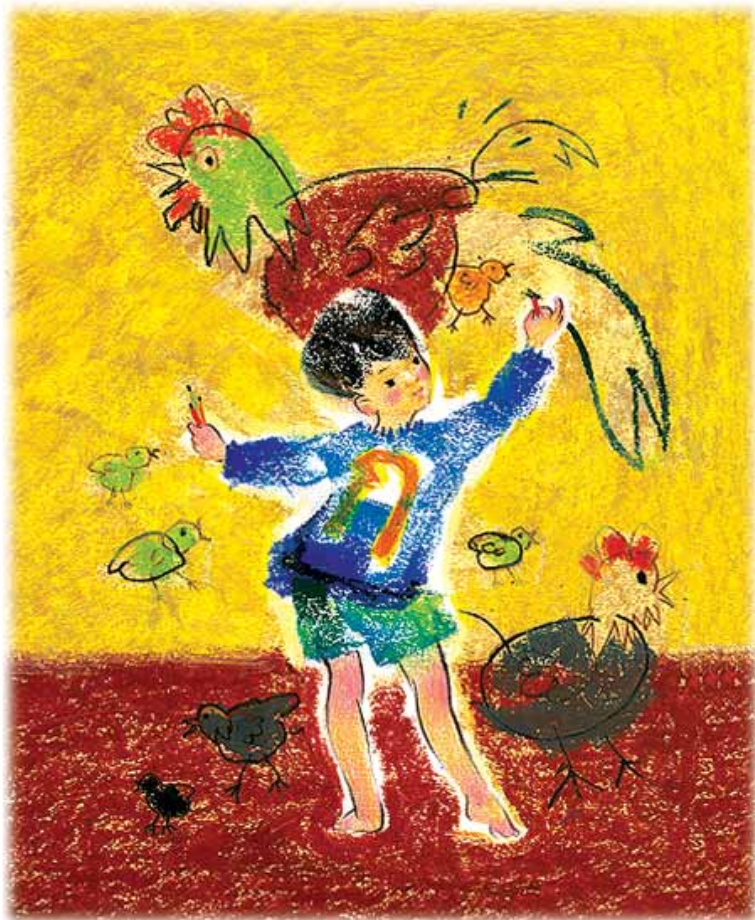
พระราชบัญญัติว่าด้วยหอสมุดแห่งชาติในบางประเทศให้คำนิยาม **วัสดุห้องสมุด** ไว้ว่า หมายถึง (จำพวกแรก) : หนังสือที่จัดพิมพ์วารสาร หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ ดนตรี แผนที่ แผนที่แบบแปลน รูปภาพ รูปถ่าย ภาพพิมพ์ ตลอดจนสิ่งพิมพ์ทั้งหลาย (จำพวกที่สอง) : फिल्मทุกชนิด รวมถึงไมโครฟิล์ม และไมโครฟิชฟิล์มเนกาทีฟ เทป ดิสก์ ร่องบันทึกเสียง และอุปกรณ์อื่นๆ ซึ่งบันทึกภาพมากกว่า ๑ ภาพ หรือบันทึกเสียง หรือข้อมูลอื่นใดลงไป และสามารถทำซ้ำใหม่ได้ ไม่ว่าจะด้วยเครื่องมืออื่นใดหรือไม่ก็ตาม (และหากมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นในอนาคตก็ต้องแก้ไขเพิ่มเติมคำนิยามนี้)

เหตุใดจึงใช้คำว่า ‘วัสดุห้องสมุด’

คำตอบคือ ประเทศที่มีระบบวิธีดูแลและพัฒนาการอ่านของคนในชาติอย่างเห็นเป็นสำคัญนั้น บัญญัติไว้ในกฎหมายที่เดียวว่า ผู้ผลิตสิ่งต่างๆตามนิยามข้างต้นจะต้องส่งมอบแก่หอสมุดแห่งชาติเพื่อเก็บเป็นข้อมูลหลักฐานของชาติในด้านนี้ และเพื่อการศึกษาค้นคว้า

เหตุผลอีกประการหนึ่งคือ การดำเนินการใดๆเรื่องการอ่าน ต้องมาจากรัฐบาล หน่วยงานรัฐบาลเป็นแบบอย่าง เพราะศูนย์กลางหลักของอารยประเทศคือ หอสมุดแห่งชาติและห้องสมุดสาธารณะต่างๆ ของรัฐบาล รวมถึงห้องสมุดเอกชน และห้องสมุดสถานศึกษา

เช่นนี้ จะเห็นได้ว่า เป้าหมายสำคัญของรัฐบาลที่เข้าใจเรื่องการอ่าน ต้องเน้นการยืมหนังสือจากห้องสมุดหรือเน้นระบบห้องสมุดของชาติพร้อมกับความคิดเรื่อง

ส่งเสริมการอ่าน

หากไม่ส่งเสริมให้เกิดระบบห้องสมุดที่ดีที่ก้าวหน้าและยืมหนังสือได้สะดวกง่ายดาย การส่งเสริมการอ่านก็จะกลายเป็นการส่งเสริมการซื้อหนังสือ

ในประเทศที่ประชากรฐานะดี ส่วนใหญ่ร่ำรวยหรือเป็นคนชั้นกลาง การส่งเสริมการซื้อไม่ใช่เรื่องแปลก แต่ประเทศที่ประชากรมีรายได้เฉลี่ยขั้นต่ำน้อยกว่าราคาหนังสือตลก ๑ เล่ม การส่งเสริมการซื้อหนังสืออย่างทั่วถึงไม่อาจเกิดขึ้น มาตรฐานการอ่าน แม้เพียงขั้นริเริ่มก็ผุดเกิดไม่ได้

ประเทศที่มีผู้บริหารมองการณ์ไกล จึงเน้นพัฒนาระบบห้องสมุดของชาติไปพร้อมๆกับส่งเสริมการอ่าน และพัฒนาภาคส่วนอื่นๆด้วย

โครงสร้างระบบหนังสือของชาตินั้น ประกอบด้วยห่วงโซ่ ๑๔ ห่วง ในประเทศที่เข้าใจระบบการอ่าน ห่วงโซ่นี้เป็นสายโซ่ที่แกร่งและมั่นคง คล่องยึดเป็นวงโซ่ต่อเนื่องไม่ขาดหลุดออกจากกัน แต่ในประเทศล้าหลังมักปล่อยให้ห่วงโซ่ขั้นสนิมจนร่อนขาดหลุดออก หากศึกษาประวัติศาสตร์โซ่ทีละห่วงก็จะเห็นร่องรอยของอ็อกซิเจนซึ่งดูเหมือนเป็นธาตุที่บริสุทธิ์ผุดผ่องและมีคุณแต่แอบกัดกินโลหะห่วงโซ่นั้น

ผู้บริหารการอ่านของชาติต้องรู้ว่า ห่วงโซ่แต่ละห่วงคืออะไร และประกอบด้วยธาตุโลหะชนิดใดบ้าง เช่น

ระบบหอสมุดและห้องสมุด หรือ ระบบหนังสือสาธารณะมีกลไกและฟันเฟืองครบถ้วนพร้อมจะทำงานไม่ติดขัดได้อย่างไร กลไกใดชำรุด เสียหาย ขึ้นสนิม เบื้อง่าย หรือไม่ยอมทำงาน ก็ต้องรื้อออก หาชิ้นส่วนใหม่ แต่หากบางอย่าง

ไม่มีชิ้นส่วนอะไหล่ ก็ต้องสร้างขึ้น และต้องรู้ด้วยว่าจะไปหาที่ไหน จะสร้างใหม่อย่างไร

สิ่งสำคัญ ผู้บริหารการอ่านของชาติหรือหน่วยงานดำเนินงานนี้ มีอำนาจหน้าที่สั่งการ หอสมุดแห่งชาติหรือไม่ ให้คุณให้โทษหรือบังคับบัญชาเจ้าหน้าที่ได้เพียงใด ถ้าปรากฏว่าหอสมุดแห่งชาติกับผู้บริหารการอ่านอยู่คนละฝั่งคลอง การอ่านของชาติก็จมน้ำตายตั้งแต่ยังไม่เริ่มว่าย

หากประเทศใดหอสมุดแห่งชาติยังอยู่แบบตายซาก ไม่มีงบประมาณ และผู้บริหารการอ่านของรัฐบาลในประเทศนั้นไม่เข้าใจว่า หอสมุดแห่งชาติเกี่ยวข้องกับอย่างสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาการอ่านเพียงใด ก็ยากจะทำอะไรต่อไปได้ เพราะกลไกหรือห่วงโซ่อื่นนั้นยังซับซ้อน และดูผิวเผินเสมือนมิได้เกี่ยวข้องกับอ่านด้วยซ้ำ และหากแม้ปล่อยให้ห่วงปัญหาแต่ละห่วงอยู่ตามลำพัง หรือคิดแก้ปัญหาแยกส่วน ก็ยากจะกล่าวคำว่า **ส่งเสริมการอ่าน** หรือแม้จะกล่าวว่ามี **ริเริ่มการอ่าน** ก็ยังไม่ได้ เช่น

๑. นโยบายของรัฐ และงบประมาณ
๒. ระบบสังคมที่แตกต่าง
๓. ระบบการศึกษา
๔. นักเขียน และนักแปล
๕. บรรณานิเทศทุกสาขา
๖. บรรณารักษ์ และนักวิจารณ์
๗. ผู้มีอาชีพในวงการพิมพ์ และหนังสือ
๘. ครู อาจารย์
๙. พ่อแม่ ผู้ปกครอง
๑๐. คนทำหนังสือ และสำนักพิมพ์
๑๑. สายส่ง และร้านหนังสือ
๑๒. เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป
๑๓. ระบบหนังสือสาธารณะ (ห้องสมุด) ของชาติ
๑๔. โครงสร้างการจัดการเรื่องหนังสือ และการอ่าน (รวมทั้งพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง)

การจะเริ่มต้นจัดขบวนใหญ่ไปข้างหน้า บนหนทางซึ่งไม่เคยแผ้วถาง ไม่เคยสร้างทางเดินไว้อย่างไร แต่ประกาศว่าจะให้ไปสู่เป้าหมายอย่างไรโดยโตมโหฬาร ถึงขนาดประกาศตั้ง ‘คณะกรรมการส่งเสริมการอ่านเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต’ นั้น ดูจะเป็นเรื่องนำอัจฉริยะ นับตั้งแต่ข้อที่เดียว

พิมพ์ครั้งแรก : มติชนสุดสัปดาห์
ฉบับประจำวันที่ 6-12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552
ปีที่ 30 ฉบับที่ 1525

รูปวาด : เฉลิมชาติ เจริญคดียิ่ง
© bflybook.com, 2009

